Honderd jaar geleden: oprichting van de eerste winkeliersvereniging in Gouda

- Aanleiding: onvrede over besluiten van het gemeentebestuur -

Henny van Dolder - de Wit

Geen uitstallingen voor de gevel

Het nieuwe jaar 2002 is nog geen dag oud, als de Goudse winkeliers en horeca in het stadscentrum worden geconfronteerd met het verbod om reclameborden, bakken met aanbiedingen, tafels en stoeltjes enzovoort, voor hun gevels te plaatsen. Reden: de uitstallingen vormen obstakels voor minder validen en zijn een aantasting van het historische stadsbeeld. De aangekondigde dwangsommen zijn niet mals: van 250 tot 2500 euro! De reacties blijven dan ook niet uit: boze winkeliers en commentaar van het publiek als 'ongezellig' en 'het is net Staphorst op zondag'. Natúúrlijk waren er hier en daar uitwassen, maar veel winkeliers vrezen dat hun omzet door deze maatregel zal dalen. Wie er wél meer ruimte hebben zijn de fietsers, zowel jong als oud die, niet gehinderd door enig toezicht, de voetgangersgebieden onveilig maken. In vrij smalle straten als de Kleiweg en Groenendaal levert dit vaak irritatie op bij het winkelend publiek.

Sommige winkeliers gaan creatief met het verbod om: een schoenverkoper in de Wijdstraat zet een fiets, bepakt met schoenen, tegen zijn gevel, want fietsen mogen nog wél op straat staan. Een bloemenzaak aan de Zeugstraat hangt een mand met knuffelpenen aan de gevel en sommige winkeliers aan de Kleiweg zetten hun muziek harder. Een woonspecialist aan de Lange Groenendaal bevestigt enkele demontabele planken aan zijn gevel, waarop zijn artikelen buitengewoon voordelig uitkomen, en een winkeltje

De Koestraat, met op de achtergrond de Hoogstraat en de Kleiweg (ca. 1910). Foto: SAHM.

De Botermarkt tijdens de warenmarkt. Op de achtergrond Hotel De Pauw. Later was hier de kruidenierszaak van Simon de Wit. Nu is er een lingeriezaak van Livera in gevestigd. Ieder pand heeft zijn eigen stoep, gescheiden door fraaie smeedijzeren hekken of beschermd door paaltjes. Foto: SAHM.

aan de Kleiwegstraat heeft in plaats van het oude bord een klein noodkreetje aan de gevel hangen: 'Wij zijn open!'. De bloemenzaak van Wim Jansen in de Sint Anthoniestraat wordt intern noodgedwongen verbouwd, ook daar ontbreekt het fleurige straatbeeld met bloemen en planten. Het resultaat? Een kaal en ongezellig ogend stadscentrum; het enige wat de stad nog (ont)siert zijn de Publexborden, maar die leveren de gemeente dan ook de aantrekkelijke som van circa 30.000 euro per jaar op. Dat ook het publiek niet gelukkig is met het besluit van de gemeente, blijkt uit de volle handtekeningenlijsten in de winkels. Ook het plan om de kinderhoofdjes op de Markt te verwisselen voor een andere bestrating ontmoet veel onbegrip. Het 'proefstuk' doet het ergste vrezen!
Precies honderd jaar geleden waren de winkeliers ook boos op het gemeentebestuur, toen vanwege de zonneschermen voor hun etalages. Dat werd aanleiding tot de oprichting van Gouda's eerste winkeliersvereniging.

Samen sterk

In 1902 zijn vijftig winkeliers uitgenodigd om op 1 mei samen te komen in café 'De Harmonie' aan de Markt 98. Er verschijnen er slechts tien, maar de discussie is er niet minder levendig om: wat doen we tegen het verbod om zonder vergunning zonneschermen voor de winkelpui te hangen? Besloten wordt om de advocaat en procureur mr. T.H. Kranenburg te vragen deze zaak bij de kantonrechter te verdedigen. Vooraf is er een gezegelde lijst opgemaakt met de namen van een vijftigtal winkeliers, om met elkaar de proceskosten te dragen. Een voorlopig samengesteld bestuur gaat intussen plannen maken om een vereniging op te richten. Tijdens de vergadering op 10 juli 1902 wordt

triomfantelijk bekendgemaakt dat het pleit is gewonnen. Iedere aanwezige betaalt 50 cent, als tegemoetkoming in de proceskosten. Aangemoedigd door dit succes wordt nu definitief besloten tot de oprichting van een winkeliersvereniging, aangesloten bij de Algemene Nederlandse Bond te Amsterdam. In een volgende vergadering stelt men de statuten en een huishoudelijk reglement op. Hierbij manifesteert zich een gevoel van zelfbewustzijn dat dan onder de middenstand leeft: de stoep en de winkel zijn het bezit van de winkelier en hij duldt daarbij geen inmenging van derden! Vermoedelijk was ook toen de aanblik van de Markt, met zijn grote sortering zonneschermen, een doorn in het oog van hen die de historische sfeer onaangetast wilden houden. Toch zal voor menige zaak zo'n zonnescherm onontbeerlijk zijn geweest. Het ontbreken van gekoelde toonbanken en het snel verkleuren van kleding, gordijnstoffen et cetera maakte het weren van zonlicht toen, meer dan nu, noodzakelijk.

Marktgelden en pofklanten

Voor de vergadering van 9 oktober 1902 krijgen alle winkeliers een uitnodiging, 72 melden zich aan als lid. Na inschrijving bij de 'Nederlandsche Bond van Verenigingen van de handeldrijvende Middenstand' is de oprichting een feit. Er wordt verslag gedaan van een gesprek, dat de voorzitter en secretaris gevoerd hebben met B en W over de marktgelden en de plaatsing van de kramen. Dit onderhoud is kennelijk niet zo succesvol verlopen, want een der leden merkt op: '...dat wanneer twee tegenstrijdige belangen in het spel zijn, B en W gewoon zijn de winkeliers te negeren'. Als ingekomen stuk is er een circulaire van het hoofdbestuur over de wenselijkheid van een wettelijke regeling van de zondagsrust, daar de bestaande wet in alle opzichten verouderd is. Omdat de meningen hierover verdeeld zijn besluit men een enquête te houden. Op een later tijd-

Nogmaals de Botermarkt. De borden aan de gevels laten duidelijk zien welk bedrijf er te vinden is. In het grote gebouw op de hoek van de Stoofsteeg staat: Hotel Kreiken. Boven het terras een bord met Restaurant. Foto: SAHM.

stip blijkt dat de winkeliers weinig nadeel van de zondagssluiting ondervinden.
Daar veel winkels te kampen hebben met achterstallige betalingen door 'pofklanten', wordt op 28 september 1905 het Bureau Invordering opgericht. Met de steun van een raadsman gaat men proberen de gelden van deze wanbetalers te innen. Het bestuur wordt gevormd door de heren J.G. Potharst, J.J. Bik, J.G. Kamphuizen, B.D. Grootendorst en L. van der Beek.

Een 'uitverkoop' zonder eind

In 1905 trekt de Vereniging ten strijde tegen oneerlijke concurrentie: het blijkt dat een firma van buiten de stad aan de Kattensingel een pand heeft gehuurd. Hij kondigt per advertentie aan dat 'ten gevolge van een sterfgeval' een salon-ameublement en ander huisraad te koop worden aangeboden. Het blijkt echter dat de lepe winkelier de meubels na verkoop steeds aanvult! Daar wordt dan snel een stokje voor gestoken. In de jaren die volgen groeit het ledental gestaag: in 1906 zijn er 128 winkeliers bij de Vereniging aangesloten.

Twee jubilea

Het 25-jarig bestaan wordt op 11 en 12 juli 1927 op grootse wijze gevierd. De eerste dag is voor de burgerij. Nadat het carillon zich heeft laten horen, beginnen de feestelijkheden, die alle op de Markt plaatsvinden: een gymnastiekuitvoering, een concert en allerlei volksspelen. Tot slot is er 's avonds een 'groot schitterend vuurwerk', aangeboden door het gemeentebestuur. De volgende dag zijn de leden van de winkeliersvereniging bijeen in de tuin en zaal van 'Kunstmin' aan de Boelekade, waar een gevarieerde cabaretvoorstelling wordt gevolgd door een bal, onder leiding van dansleraar W. Kok.
Ter gelegenheid van dit jubileum richt men op 13 juli 1927 een fonds op, dat steun gaat verlenen aan leden van de organisatie die door een sterfgeval, ziekte of brandschade in de problemen zijn geraakt.
De viering van het 35-jarig jubileum in 1937 'met een avond in de Réunie-bioscoop', is heel wat soberder van karakter dan tien jaar daarvoor: de omstandigheden zijn dan ook drastisch gewijzigd. In de jaren kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog loopt de belangstelling voor de vergaderingen sterk terug, alleen de crisismaatregelen zijn nog onderwerp van gesprek. Geen winkelier heeft er dan nog weet van wat hem in de jaren die komen te wachten staat.